

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Борислав Александров Ясенов
Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство
„Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Със заповед № 3- РК-49 от 29.10.2024 г. на Ректора на Нов български университет, София, съм определен за член на научно жури, за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Вариационната форма в съвременния репертоар за флейта“, за придобиване на образователната и научна степен „Доктор“, в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“. Автор на дисертационния труд е Биргит Карох – докторант в самостоятелна форма на обучение към департамент „Музика“ на НБУ, София, с научен ръководител проф. д.н. Явор Конов и проф. д-р Луиза Селло.

Предоставеният ми комплект материали включва следните документи: автобиография, дисертационен труд, автореферат, опис на концертите.

Биргит Карох е австрийска флейтистка, педагог и преподавател по Психология за музиканти. Завършва Начална педагогика, след което изучава Педагогика на флейтата при Бернхард Крабач, както и Приложна музикална наука в университета „Моцартеум“ в Залцбург, Австрия. Дипломира се с образователно-квалификационна степен Магистър със специалност Флейта в Консерватория „Джузепе Тартини“ в Триест, Италия, където се обучава на инструмента при проф. д-р Луиза Селло. Усъвършенства компетентностите си участвайки в майсторски класове по флейта на редица изтъкнати изпълнители и педагози. Понастоящем докторант в Нов български университет в София, България, в класа на проф. д-р Луиза Селло в областта на флейтовото изпълнителство с акцент върху интерпретацията на съвременна флейтова музика.

Докторантът е изключително активен в художественотворческата, в преподавателската, а впоследствие и в научноизследователската дейност.

Художественотворческата работа е богата и многообразна. Биргит Карох концертира като камерен изпълнител, оркестрант и солист с разнообразен репертоар, обхващащ произведения от епохата на барока до съвременна музика. Основава ансамблите Трио Белария (орган, сопран и флейта) и Трио Мисаби (акордеон, арфа, флейта) и е активен член на Le Agape, международен ансамбъл създаден от преподавателката ѝ проф. Луиза Селло.

Участва във фестивали като „Седмица на композицията“ под ръководството на Фабио Нидер, „Фестивал в замъка Удине“ и „Удинско лято“ в Италия, конгреси на Националната флейтова асоциация в Америка, „Фестивал Имаго Словения“ и „Музикален фестивал в Кингдао (Цингдао)“ в Китай.

Педагогическата активност на дисертанта датира от 2010 г. Б. Карох преподава Флейта, Ансамбли и Начална музикална педагогика в няколко музикални училища в Австрия. Нейни ученици са удостоени с награди. Реализира майсторски класове за млади флейтисти и публикува два тома на учебник по Флейтова педагогика в издателство „Доблингер“, Виена. През 2024 г. ѝ е предложена позиция като преподавател по Музикално образование във федерална гимназия в Долна Австрия.

В разработката докторантът разглежда вариацията в широкоспектърен мащаб. Базирайки се на музикалното развитие и еволюцията в конструкцията на флейтата през вековете, намиращо отражение в музикалния изказ и форма, дисертантът анализира избрани произведения хронологично от минали епохи до съвременното ни. Творбите са изследвани в музикално-естетически аспект, в звуков и композиционен план. Опирайки

се на музикално-естетическото виждане и практика от средата на миналия век знанията се прилагат върху интерпретационния анализ на съвременни произведения. Изборът на разглежданите композиции за флейта се основава на различни характеристики, спомагащи за разглеждането на проблематиката извън рамките на музикалния анализ. Творбите са детайлно анализирани като техника, първоначално в музикално-теоретичен аспект от разбирането за тонална музика до формите на вариацията. Подходът на докторанта към разглежданата тематика е от съвременна гледна точка – философска, музикално-естетическа и екзистенциална. Трактовката на звука – градивния материал на музикалното изкуство, е представена като важен компонент от интерпретационната същност на вариацията, с изключително важно значение както за произведения от минали епохи, така и за съвременната музика за флейта. Специално място в изследването заема додекафонията, холистичното тълкуване на музиката и съвременното взаимодействие между композитор, флейтист и слушател.

Базирайки се на вариацията като всеобхватно понятие дисертантът цели да осветли модерни подходи към интерпретацията на съвременна музика. Анализът на произведения за флейта от XX и XXI век, малко или все още неразглеждани до днес, ще спомогне за изкрystalизиране на правилния подход към интерпретацията на съвременни творби, а обръщането към трактовката на звуковия материал, е с изключително важно значение за високохудожествено изпълнение както за старинна, така и за съвременна музика. Всичко това ще допринесе за ориентация в стиловата и идейна характеристика на композицията.

Обект на дисертационния труд е вариационността, разгледана чрез музикално-теоретичен анализ на формата и философски, породен от идейно-естетическия подход към произведенията (вариацията).

Предмет на дисертацията са конкретни произведения за флейта, изпълнени от докторанта. На лице са два метода – теоретичен и емпиричен, способстващи за задълбочен и детайлен музикално-естетически и интерпретационен анализ. Принос в разглежданата проблематика е личният контакт на дисертанта с някои от композиторите на съвременни произведения, обогатяващ знанията и подхода към творбите.

Във въведението на това задълбочено и обстойно изследване Б. Карох представя целта, обекта, предмета, задачите и излага научната си хипотеза.

В Глава I – „Вариации в различни области в музикален контекст“, докторантът разглежда вариацията в различни области в търсене на прилики и различия. Вариационността е представена като всеобхватен принцип отнесен към взаимовръзката между композиционните стилове от една страна и конструкцията на флейтата от друга, фактор предопределящ стила на свирене на инструмента. Тълкуването е подкрепено и от философски теории. Обърнато е внимание на промяната в музиката породена от техническия прогрес и социално-политически катаклизми. Анализът надхвърля границите на теоретичният подход към вариациите, особено в новата музика използваща додекафонията, като разширява тълкуването им чрез философията.

Обърнато е внимание на естетиката и личния поглед на флейтиста и неговия принос към изпълнението. Изложени са различни мнения за вариацията като техника и форма, додекафонията като творчески модел, потенциала на техниката и музикалния възглед при Арнолд Шьонберг, атоналното музикално внушение, различаващо се от предишните епохи, при които смисълът е базиран на тоналната структура.

При Глава II – „Анализ на вариациите за флейта през епохите – барок, класика, романтизъм“, са анализирани подробно произведения от барока до 1945 година. Творбите се разглеждат от гледната точка на съвременния флейтист. Направен е музикално-естетически и интерпретационен анализ, произтичащи от теоретичните и философските трактати. Всяка от избраните композиции се фокусира върху различен

подход към вариацията, за да се представи разнообразието. Изтъкната е ролята на флейтата и интерпретационните ѝ възможности според различните периоди, а също и влиянието върху творчеството за инструмента породено от различния стадий на техническото му развитие. Анализът е холистичен обхващащ епохата, стила на композитора, състоянието на изработката на инструмента, областите на приложение и специфичните възможности за интерпретация на вариацията, които също се разглеждат извън музикалната теория.

Произведенията са: *Les Folies d'Espagne* от Марен Маре – пример за барокова творба. Описани са специфичните за епохата предпоставки и традиции характерни за стила и вариационния принцип на развитие, както и интерпретационните възможности на флейтата, породени от конструкцията на инструмента през този период и разликата при изпълнение на съвременната флейта със система Бьом; *Соната за флейта и пиано, В дур*, чиято четвърта част е „Тема с вариации“ и *Вариации върху популярни песни* за пиано и флейта оп. 105 – популярни мелодии разработени вариационно, от Лудвиг ван Бетовен са произведения характерни за епохата на класицизма; *Вариации върху песента 'Trockne Blumen'* за флейта и пиано post 160 D 802 от Франц Шуберт. Композицията изисква изключително ансамблово тълкуване и интерпретация изразена в извеждането на гласовете, както в солирацията, така и в акомпанирацията инструмент, характерно за стила на композитора и епохата на романтизма; *Брилянтна фантазия* за флейта и пиано от Франсоа Борн, вариации върху теми от операта „Кармен“ на Жорж Бизе. Едно от най-популярните, виртуозно във всякакъв аспект произведение, типичен пример за романтична композиция изградена на вариационен принцип.

В Глава III – „Анализ на нова музика за флейта с акцент върху вариациите през друга перспектива“, са изследвани съвременни произведения за флейта, чието тълкуване излиза извън рамките на музикално-теоретичните подходи. Всяка от избраните творби представлява самостоятелен тип по отношение на вариациите във флейтовия репертоар на XX и XXI век. Споделени са мисли от Музикални анализи на Дитер Де Ла Мотте, според който подхода към анализа е различен, поради факта че композитора, изпълнителя и слушателя са обект на непрестанни промени; на Хуго Лайхтентрит относно сложността на музиката на Шьонберг дължаща се на процесите на вариация в додекафонията, насърчаваща слушателя да открие смисъла в личното си възприятие. Изводът, че никакви правила от миналото не биха потиснали напълно личността и почерка на композитора, са водещи в разсъждения на докторанта.

Разгледани са следните произведения: *27 Haidenburger Vogellauten* на Фабио Нидер за пиколо и електронни инструменти (2011) – птичите гласове са изразени чрез тембъра на пиколото, който според Карох може да бъде разгледан като вариация на самия звук. Отчетен е фактът, че подобна идея е осъществена още в барокови композиции; *Variationen* от Фридрих Фос (1967) – атонална музика със силно експресивен характер, при която композираната тема е последвана от вариации, демонстриращи техническите и изразни възможности на съвременната флейта Бьом; *Variationssuite* от Волфрам Вагнер (2010) – изградена на базата на танцова музика, която е поставена в съвременен контекст. Вагнер използва в сюитата си темата от началото на Алемандата на Партита за флейта соло BWV 1013 от Й. С. Бах доразвита във вариации характеризиращи се с различен танцов стил (калипсо, валс); *Новите дрехи на краля* от Йоханес Берауер (2007) – произведение за соло флейта със социално-политическа насоченост; *Élégie pour flute* от Марк-Андре Далбавие – творба, в която автора се основава на съвременни звуци описани в легенда към произведението; *Sello de Luisa, Tema e 23 Variazioni per Flauto alto solo* от Райнер Бишоф – виенски композитор и философ, който в сътрудничество с флейтистката Луиза Селло създават додекафонични произведения за флейта; Метанива – параметърът на звука като носител на емоции и съдържание в новата музика за флейта.

Размисълът върху конструкцията на флейтата и нейната еволюция са показателни за вариативността в развитието на звука при инструмента, водещ фактор в изказа на съвременната музика. Разнообразният звук е представен в своята специфика характеризираща съответната композиция и интерпретиран с помощта на херменевтичен подход.

Докторантът представя списък с реализирани разнообразни концерти с висока художествена стойност в периода 2019-2023 година, мотивирани от изследваната проблематика с модерен и актуален многопосочен метод към интерпретацията им, подплатена с компетентност и професионален подход към трактовката на звука.

Интересът към темата на дисертационния труд е провокиран от професионалната насоченост на Карох и афинитета ѝ към съвременното творчество за флейта, както и произхождащата от него изпълнителска практика, а също и от оскъдността на теоретични разработки, музикално-естетически и методико-приложни анализи касаещи разглежданата проблематика.

Гореописаното ще доведе до популяризиране на съвременното творчество за флейта, ще осветли подходите към интерпретацията и значението му за музикалното изкуство. Изпълнителската проблематика се базира на личния професионален опит на дисертанта, на рутината и теоретичните познания обосноваващи интерпретацията и анализите на произведенията.

Актуалността на темата на дисертационния труд е обусловена от новостите в развитието на съвременното музикално изкуство за флейта и необходимостта от запознаване и анализиране на съвременни творби, водещо до усъвършенстване на интерпретаторските възможности и обновяване на подходите в методиката на преподаване, както и приложението им в изпълнителската практика. Всичко това ще допринесе за обогатяване на професионално-естетическия мироглед, изграждане и развитие на изпълнителско-творчески модел, както и до усъвършенстване на теоретико-практическите умения при изпълнителите-флейтисти. Ще разшири компетентностите на музикалните педагози. Гореизложеното аргументира приносния характер на изследването.

Разработката се състои от 174 страници, 127 основен текст, съдържащ 46 нотни примера. Библиографията включва 68 източника, от които 21 интернет страници, 3 статии от специализирани списания и дисертация на Луиза Селло (2013). Приложени са 2 интервюта с д-р Р. Бишоф, Виена, (2021, 2023), както и снимков материал.

Докторантът участва на Международна научна конференция „XV млад научен форум за музика и танц“ на НБУ, София, като докладът с тема в пряка връзка с изследваната проблематика е публикуван в сборник от конференцията.

Приносите на труда се изразяват в следното:

- изследвана е ролята на вариациите в новата флейтова музика в няколко аспекта: звуков, структурен и интерпретационен. Разгледано е значението на вариацията като техника, форма и творческа идея от епохите Барок, Класицизъм, Романтизъм и музиката за флейта от XX и XXI век. Специално внимание е обърнато на експресивността на инструмента трактовката на звука и подходите на автора и изпълнителя към композицията;
- анализирана е проблематиката в интерпретацията на съвременната музика. Предложен е универсален подход към анализирането на съвременни творби – технически, формообразуващ, звуков, философски и музикално-исторически, за пълноценно изграждане на художествения образ и постигане на внушителна интерпретация;
- представена е хронологична селекция от произведения за флейта с вариации от барока, класиката и романтизма, разгледани теоретично чрез история на

музиката и анализ на формата. Представена е еволюцията на флейтата довела до популяризирането ѝ като солов инструмент в съвременната музика. Развитието е разгледано чрез включване на философски аспекти от гръцката античност, херменевтика, семантично-семиотични интерпретации и съвременни съображения, базирани на интервюта с д-р Райнер Бишоф;

- разгледано е мястото на новата музика в концертната практика и приемането ѝ от публиката. Анализирани са трудностите на разбиране на модерната музика породена от музикално-историческото развитие и свързаните с него социално-политически промени, както и необходимостта от осъзнаване на интелектуалната ѝ същност и рефлексия. Това ще допринесе за обогатяване на методиката по флейта и музикалното образование като цяло;
- аналитичния подход към интерпретация на мета-ниво в областта на вариацията, заедно с анализ на музикалната форма и вариацията като техника дава възможност за сравнителен анализ между по-ранни методи базирани на вариации и съвременни подходи към интерпретацията, породени от новите изисквания на модерното творчество за флейта;
- през погледа на флейтиста в изследването е разгледана дилемата за подхода към съвременна музика, опирайки се на знанията за автентична интерпретация и новостите породени от съвременното ни и творчеството за флейта.

Дисертацията има теоретико-практически характер и приложимост както в изпълнителската, така и в преподавателската дейност. Това обосновава приносния ѝ характер.

Изследването е основополагащо за бъдещи търсения в контекста на изследваната проблематика.

Авторефератът дава ясна представа за съдържанието, целта, обекта, предмета, задачите, изследователския инструментариум и отразява основните резултати, постигнати в труда.

Убеден съм, че разработката ще заинтригува не само флейтистите, но и всички музиканти, интересувани се от стилна интерпретация на съвременна музика и адекватен подход към трактовка на звука. Поради тази причина, препоръчвам труда да бъде публикуван, за да стане достояние на по-широк кръг читатели.

В заключение ще изтъкна, че дисертационния труд на Биргит Карох на тема „Вариационната форма в съвременния репертоар за флейта“, ме впечатли с универсалния подход и задълбочено разгледаната тематика, анализите и научно-теоретичната обосновка, както и с качествените примери, спомагащи за още по-ясното възприемане на изследването. От изложеното в труда е видно, че Биргит Карох е ерудиран музикант, с богата музикално-теоретична подготовка и концертна практика, а също и иновативен интердисциплинарен, философски подход към интерпретираните произведения. Считам, че теоретичната разработка отговаря на предявените от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение изисквания за придобиване на образователна и научна степен „**Доктор**“. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Биргит Карох образователна и научна степен „**Доктор**“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“.

19.12.2024 г.

Изготвил рецензията: .....

(проф. д-р Борислав Ясенов)